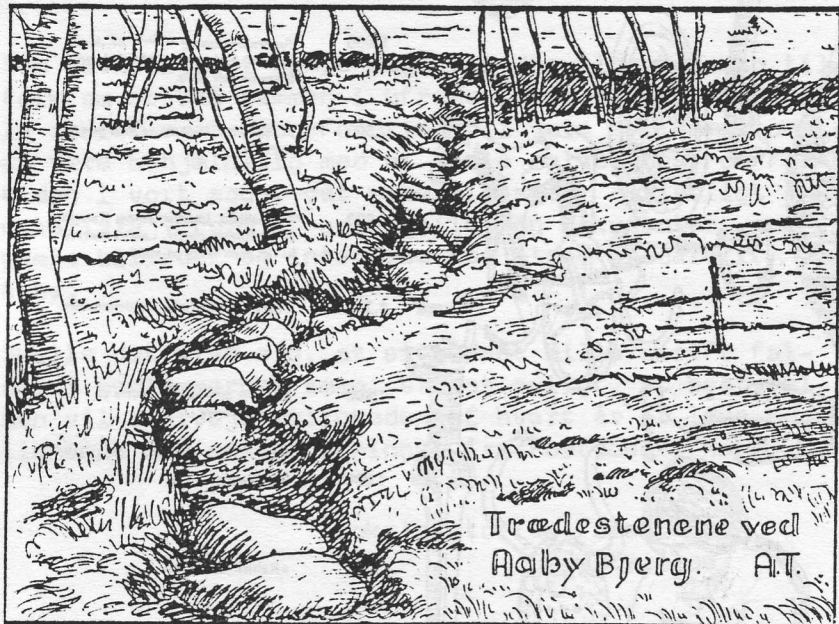

BAVNEN

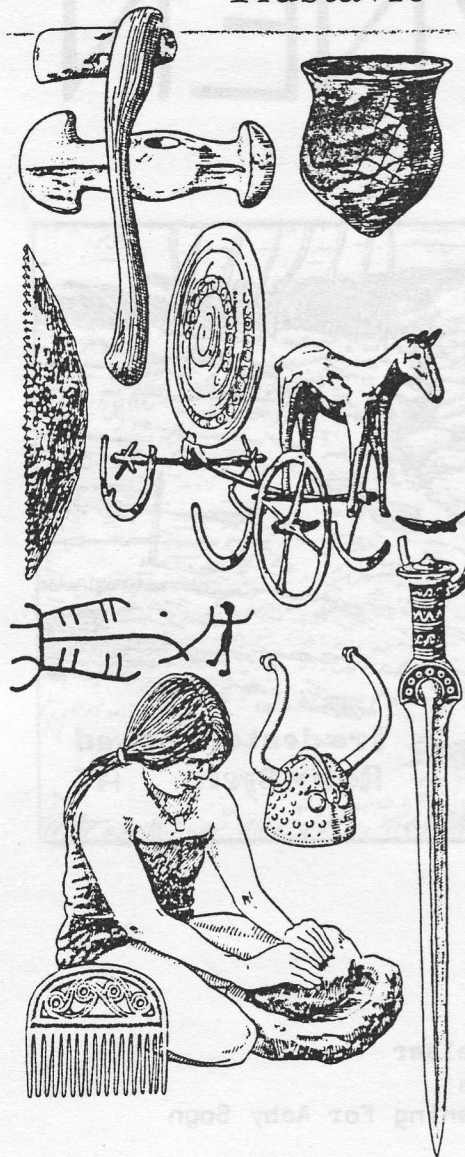

Meddelelser
fra
Lokalhistorisk Forening for Aaby Sogn

1. årgang 1988

Indtil år 800

Tidstavle

Årstal	Politisk historie
250.000 f. Kr.	Mellemistid med ganske få spor af menneskers færden i Danmark.
11.000 f. Kr.	Småflokk af jægere med hjemsted i Nordtyskland strejfer om i det kolde land.
9.000	Tundravevoksning af træer og krat. Ældste kendte boplads ved Bromme nær Sorø.
7.500	Mulleruptid, åbne skove med meget storvildt.
5.200	Ertebolletid. Landsænkning, Kattegat og Bælthavet opstår. Landet dækkes af tæt skov fattig på vildt.
4.200	Yngre stenalder eller bondestenalder.
2.800	Muligvis indvandring sydfra af indoeuropæere.
1.800	Bronzealder.
500	»Keltisk jernalder«
Ca. Kr. f	»Romersk jernalder«
400 e. Kr.	Folkevandringstid eller »germansk jernalder«. Det berettes, at »danerne« erobrer Danmark.
710	Missionæren Willibrord prøver forgæves at omvende »danernes konge« til Kristendommen.

Som bavnielden i gamle dage var den tids budskab til folk om at stå sammen i ufredstider, skal dette lille skrift være en opfordring til vore medlemmer om at være behjælpelig med at samle oplysninger om fortiden i vort sogn, det være sig såvel skriftligt materiale i form af protokoller og dokumenter, som gamle billeder og interview med ældre beboere i Aaby.

Skulle det vise sig, at et sådant lille skrift falder i medlemmernes smag, er det muligt, at bestyrelsen vil overveje muligheden af, hvert år at lave noget lignende med små beretninger fra fortiden i Aaby.

Lokalhistorisk Forenings
Bestyrelse

Om stenrækken nord for Aaby Bjerg.

Ved tørvegravningen i mosen nord for Aaby Bjerg havde man i flere år stødt på nogle store sten som lå i bunden af tørvegravene. Ved nærmere undersøgelse i forsommeren 1931 viste det sig at der lå 7-8 sten i række med et lille skridts mellemrum. Man fandt at de nok ikke var anbragt således fra istiden af, men derimod af mennesker med et eller andet formål for øje og måske var der endnu flere sten i den ikke afgravede del af mosen. Fundet blev anmeldt til mosefoged Kristian Poulsen, der straks lod meddelelsen gå videre til ejeren af mosen, Hofjægermesterinde Fanny Skeel på Birkelse igennem godsforvalter Knud Koch, den daværende godsforvalter. Denne henvendelse resulterede i følgende brevveksling:

Til Nationalmuseets 1st Afdeling, København.

Som Godsforvalter for Birkelse Gods, tilhørende Hofjægermesterinde Fanny E. Skeel, skal jeg her ved tillade mig at underrette Museet om et Fund, der i disse dage er gjort i Birkelses Del af Store Vildmose nogle hundrede Meter nord for Aaby Bjerg, der er beliggende i den sydvestlige Del af Vildmosen. Da Moselaget der på dette sted er ca. 2,5 alen højt, var afgravet, blev man opmærksom på flere store Sten i Forlængelse af hinanden i Retningen mod Syd ind mod Mosens Kant. Efter Ordre blev Mosen afgravet mod Syd og man har til idag ialt afdækket 12 store og et par mindre Sten. Afgravningsarbejdet fortsætter. Stenene er store og ligger i lige Linie med et lille Skridts Mellemrum og gør indtryk af at have tjent som Trinsten over et Vadested.

Saaframt Museet mener at have Interesse i Fundet er jeg gerne til Disposition og skal efter nærmere Aftale forevise Stedet. Jeg skal slutte tilføje at Nationalmuseet for nogle Aar siden ved Hr. Inspektør Kjær har set en lignende, men mere uanseelig Stensætning paa Godsets grund ved Sandelsbjerg - Birkelse Godskontor d. 26 Juni 1931.

Ærbødigst Knud Koch, Godsforvalter.

D. 27/6 1931 meddeles til Birkelse godskontor.

Næst efter paa det bedste at takke for Godsets godhedsfulde Meddelelse af 26 ds. angaaende Fund af en Stensætning i den sydvestlige Del af Vildmosen, undlader man ikke hermed at meddele at Stensætningen gerne ønskes taget i øjesyn, hvis den kan henligge en lille tid. Inspektør Kjær skal dog til Vildmosen i Anledning af en Meddelelse om Fund af Lerkarskaar m.m. i en af Sandelsfængerne, fra Vildmosekommisionen opg. fra Hr. Joh. Knudsen, Tylstrup. Inspektør Kjær skal rejse fra Be gyndelsen af Juli, men kommer for en Tid senere til Vendsyssel, idet andre Sager i Sydjylland helst skulle varetages først. Man tillader sig da at forespørge hvorlænge den gamle Stensætning kan faa lov at henligge.

Nationalmuseets Ist Afd.

D. 30/6 1931 skrives fra Birkelse godskontor til Nationalmuseets Ist afd.

Jeg skal hermed tillade mig at meddele at der nu er afdækket 16 store Sten paa det i min da meddelte omtalte Sted i Vildmosen. Stenene ligger stadig i en ret Linie. Afrømningen kan blive liggende uforandret indtil Museet har beset den efter nærmere Aftale telefonisk og staar til Hr. Inspektør Kjærs Dispisition.

Ærbødigst Knud Koch.

D. 1/7 1931 meddeles pr. telefon, at inspektør Kjær vil komme ud i mosen engang i august.

D. 18/8 1931 skriver Hans Kjær fra nationalmuseet følgende til Birkelse godskontor, efter af fundet er beset.

D. 18/8 1931

Sammen med Godsforvalter Kn. Koch, Birkelse har jeg i Gaar synet den i Kanten af Store Vildmo-

se, paa Matr. nr. 1 L fremdragne Stenrække, Aaby Sogn, Kjær Herred.

Fra Foden af Aaby Bjerg, Kanten af Vildmosen paa dette Sted, forefandtes afdækket en noget bugtet Række af i alt ca. 70 Sten af $2/3$ - $3/4$ m Størrelse, strækkende sig over ca. 70 m ud i Mosen i Retning NNv. Rækken standser paa et Sted, hvor der nu er lagt en ny Vej. Den gaar lige til Væjkanten, men er ikke forefundet i hele Vejens Brdde. Det er dog ikke udelukket, at den er fortsat paa Vejens anden, nordre Side, hvilket gennem Tørveskæringen efterhaanden vil vise sig.

Stenene ligger ned, med en oftest nogenlunde jævn Flade opefter. De ligger med $1/3$ - $3/4$ m Mellemrum, paa Sandbunden, overgroede med et Tørvelag af indtil (og mest) ca. 1,5 m. Den underste Del af Tørven har, som det oftest er Tilfældet i Mosen, anden, vaadere Karakter end den øvre Halvdel, der er "Hundekød". Paa et Sted midt ude saas over Stenene Stubben af et større Træ. Der udtoges 2 tørveprøver, A længst ude, ved den nye Vej, i Højde med Midten af Stenene, den anden, B, i samme Højde under den overvoksede Stub (bilagt en Træprøve af Roden). Disse Prøver er afgaade til Museet.

Det er efter det foreliggende mest sandsynligt, at Stenrækken gaar tilbage til senere Oldtid. Det skulde da være enten Trinsten til en Art Vad over Mosen-dog ligger enkelte saa skraat med Overfladen, at de vilde være noget besværlige at finde Fodfæste paa, - eller Vejviser for en Overgang. Af Vej ved Siden af dem er der intet fundet. Der er omtrent midtvejs en Afbrydelse paa ca. 6 m, hvilket bedst vilde forstaas, hvis det er en Vejledende Stenrække. Stenene staar nu i en smal Grøft men Tørven vil efterhaanden blive afgravet, og Stenene vil da komme til at ligge frit. Da Mosen efterhaanden afvandes, vil de ogsaa komme til at ligge tørt, medens der nu staar ca. 25 cm Vand omkring dem.

Hofjægermesterinde, Fru Fanny Skeel, var bort-

rejst. Det vil maaske være rettest, st der i Overensstemmelse med ovenstaaende og hvad jeg videre udtalte til Godsforvalteren, sendes hende en kort Skrivelse om Sagen; der forekommer mig ikke tilstrækkelig Anledning til at søge Stenrækken fredlyst. Den vil dog i hvert Fald blive holdt fredet under Birkelse.

Ærbødigst Hans Kjør.

NB. Godsforvalteren skal senere have oversendt et Maalebordsblad til Indlæggelse af mindre Iagttagelser fra Mosen. Varetages af Kjør.

D. 2/9 1931 skrives til hofjægemesterinde fru Fanny Skeel. Birkelse.

I tilslutning til den Meddelelse som N.I d. 26 Juni gennem Godsforvalter Kn. Koch, modtog fra Fru Hofjægemesterinden angaaende en Stenrække der fra Aaby Bjerg strækker sig ud i St. Vildmose, undlader man ikke herved at meddele, at Stenrækken d. 17 August blev besigtiget af Inspektør Hans Kjør. Da der ikke er fundet Oldsager eller andet i Nærheden af Stenrækken, er den vanskelig at henføre til nogen bestemt Tidsrum. Da den imidlertid ligger paa Sandbunden, som andetsteds i Mosen har været tilgængelig i Oldtidens senere Afsnit, og efter at være overgroet med Tørvelag, saa synes Stenrækken snarest og saa at vedrøre fra Oldtiden, og der er da al Grund til at bevare Stenene paa deres Plads. Til en lovformelig Frilysning mener man derimod ikke at kunne opfordre.

Nationalmuseets Ist Afd.

D. 2/9 1931 skrives til Danmarks Geologiske Undersøgelse Gl. Mønt.

N.I. tillader sig hermed at fremsende 2 Tørveprøver der er udtaget i Store Vildmose ved en Stenrække, der fra Aaby Bjerg strækker sig ca. 70 cm ud i Mosen.

Snarest synes disse ret store Sten ca. 70 ialt at betegne en Passage. De ligger paa Sandbunden, men er senere overgroet af Tørv. Efter Beligheden synes Stenrækken snarest at maatte henføres til Oldtiden, men noget bevis i saa Henseende er ikke fremkommet. Imidlertid kan noget maaske vindes gennem en botanisk Undersøgelse af Tørvelagene ved Mosen.

Af de to Prøver er den ene - A-mærket - udtaget ca. 70 m fra Mosens Kant i Højde med Stenenes Midte, den anden - B-mærket - ca. 35 m fra kanten i lignende Højde over Bunden. Ca. en Tredjedel af Stenene var her ligeledes overgroet af et Træ af hvis Rod en Prøve ligeledes medfølger.

Museet vil meget takke om disse Tørveprøver lejlighedsvis maatte blive botanisk undersøgte.

Nationalmuseets Ist Afd.

Fra Danmarks Geologiske Undersøgelse foreligger følgende skrivelse.

D. 4 September 1931.

Til N.I. Afd.

Idet jeg takker for Afdelingens Skrivelse af 2^{ds} med 2 Tørveprøver fra St. Vildmose, beklager jeg at maatte meddele at Danmarks Geologiske Undersøgelse ikke i Øjeblikket ser sig i Stand til at foretage den ønskede Undersøgelse af Prøverne. Man har derfor sendt denne og Museets Skrivelse videre til Professor Dr. Knud Jessen, der formodentlig gerne vil foretage den nævnte Undersøgelse.

Deres Årbødige Victor Madsen.

Da Lokalhistorisk Forening var interesseret i at vide, hvad disse tørveprøver kunne fortælle om anlæggets alder, og da korresponderancen fra dengang manglende oplysninger om dette, forespurgte foreningen på Amtsfredningskontoret i Aalborg. Arkæolog Janni Nielsen kunne oplyse, at p.g. af manglende ressourcer blev prøverne dengang aldrig undersøgt. Imidlertid fandt en datering sted engang i 1970'erne, da undersøgelser af en ny tørveprøve viste, at anlægget må stamme fra ca. 200 - 300 år f.Kr. (dvs. fra førromersk el. keltiske jernalder).

Da stenrækken i 1931 blev frilagt blev der ikke gjort noget for at hindre kreaturerne i at græsse på arealet, hvor stenene lå.

Det medførte, at det omliggende tørvelag efterhånden blev jævnet ud, så stenene igen forsvandt.

Derfor tog Lokalhistorisk Forening initiativ til igen at få stenrækken frilagt. Ved velvilje fra Nordjyllands Amt og Aabybro Kommune er det lykkedes at få hovedparten af stenene frilagt, ligesom den gamle tørvevej, der fører hen til stenene, er blevet ryddet, terrænet er fredet og afspærreret for kreaturer og grøften oprenset, så det idag er muligt at bese det interessante oldtidsfund den længste tid af året. Der mangler endnu at blive frilagt en halv snes sten, men det forventes at ske den forestående sommer 1988.

Alfred Truelsen: Sandelsbjerg, 1976.

BERETNING FOR ÅRET 1987

Siden sidste generalforsamling har bestyrelsen afholdt 4 bestyrelsesmøder. - Desuden har vi mødtes adskillige mandage, når arkivet er åbent for besøgende.

Først på året 1987 havde vi sammen med biblioteket en udstilling af gamle redskaber og billeder. Denne udstilling blev vældig godt besøgt, men det var også en god udstilling, som Jens Gade Sørensen, der på det tidspunkt havde beskæftigelse på biblioteket, må have størstedelen af æren for.- Der skal tid til at forbedrelsen og man skal have sans for opstillingen.-

Vi arrangerede først på sommeren udflugt til Vildmose-museet, hvor vi blev vist rundt af Erling Ibsen, den daglige leder af museet.- Denne tur fik derimod ikke megen tilslutning: en halv snes interesserede. Måske skyldtes det datoen, onsdag den 3. juni, som samtidig havde en landskamp på TV-programmet?

Sammen med Folkeuniversitetet inviterede de lokalhistoriske foreninger i kommunen på foredrag i bibliotekets sal den 11. november. Foredragets titel var "Stationsbyen", og det blev holdt af landsarkivar Chr. Jansen, Viborg.- Dette foredrag fik omkring et halvt hundrede tilhørere, som blev underholdt af et meget interessant foredrag om begrebet stationsbyen, der opstod i slutningen af sidste århundrede, med bybebyggelsernes vækst omkring en jernbanestation, men som nu - i forskningsmæssig betydning - betyder en bymæssig bebyggelse, der i størrelse ligger mellem landsbyen og købstaden.- Foredraget blev suppleret af lysbilleder og en film, optaget først i århundredet i, så vidt jeg husker, Odder.

Anders Mogensen fra Birkelse fortalte den 26. januar 1988 ca 40 tilhørere om de kirkelige vækkelser i landsdelen i sidste halvdel af 1800-tallet. Dette foredrag, som er et af fem, behandlede især Baptistmenigheden og Guds Menighed.- Det var meget interessant, idet mange

af de i foredraget nævnte personer og lokaliteter var velkendte for mange af tilhørerne.- Vi stiler efter at formå Anders Mogensen til at holde også sine øvrige foredrag ved senere lejligheder.

Den årlige føljeton "trædestenene ved Aaby bjerg" har også denne gang sit afsnit.- Vi havde håbet, at den sidste halve snes sten var blevet frilagt inden denne generalforsamling. Bevillingen fra Nordjyllands Amt til formand og fra Aabybro kommune til unge ledige var kommet, og dagen for arbejdets begyndelse fastlagt. Men desværre var vejrguderne ikke med os. Det havde regnet for meget, jorden var for våd, og arbejdet har måtte udsættes til 1988.

HOVENSVEJ, AABYBRO

AT1981